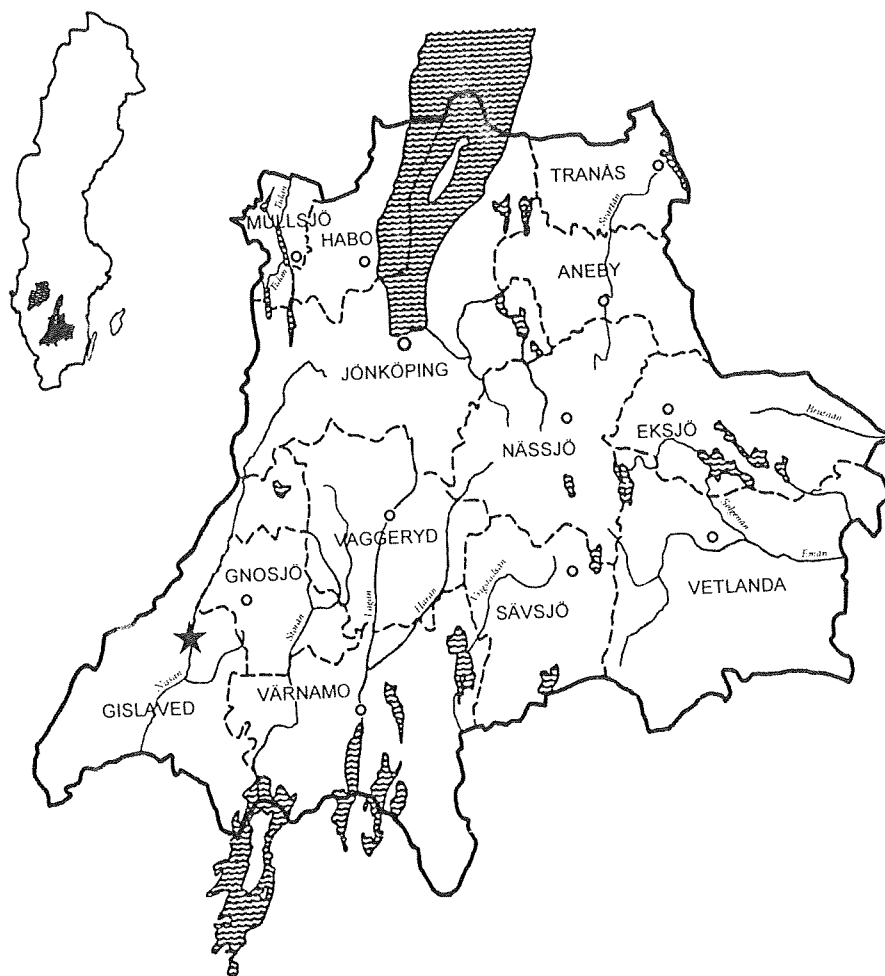

Arkeologisk utredning

Gislaved 1:11 mfl

Ett nytt bostadsområde i Gislaved

*Båraryds socken i Gislaveds kommun
Småland*

Rapport och redigering: Ann-Marie Nordman

Utdragen ur de tryckta och ajourhållna ekonomiska kartorna är återgivna enligt tillstånd: Ur allmänt kartmaterial från Lantmäteriet. Medgivande 94.0133

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

Inledning	5
Omfattning	5
Målsättning	5
Metod	5
Topografi	5
Kulturmiljö	5
Tidigare undersökningar	7
Utredningsresultat	7
Sammanfattning	7
Åtgärdsförslag	7
Tekniska och administrativa uppgifter	8
Referenser	8

FIGURFÖRTECKNING

Figur 1 Utdrag ur ekonomisk karta Gräfthult 6D med utredningsområdet markerat	4
Figur 2 Planområdeskarta med söschakt markerade	6

INLEDNING

Under augusti 1998 genomförde Jönköpings läns museum en arkeologisk utredning inom planerat bostadsområde i Gislaved 1:5 och 1:11, Båraryds socken, Gislaveds kommun (figur 1). Utredningen var beställd av Gislaveds kommun som också svarade för kostnaderna. Ansvarig för utredning var antikvarie Ann-Marie Nordman.

OMFATTNING

Utredningsområdet omfattade ca 37 000 m² (230-300 x 130-150 m).

MÅLSÄTTNING

Utredningens syfte är att fastställa huruvida fasta fornlämningar berörs av exploateringen med utgångspunkt från en helhetssyn på landskapets och bebyggelsens utveckling i ett längre tidsperspektiv. I samråd med länsstyrelsen bedömdes området, med dess höga platå och intilliggande våtmarker, vara topografiskt gynnsamt för förhistorisk boplats.

METOD

Utredningen har omfattat genomgång av Riksantikvarieämbetets fornminnesregister, Jönköpings läns museums arkiv samt äldre lantmäterihandlingar. Fältgranskning och sökschaktsgrävning genomfördes vecka 33.

TOPOGRAFI

Gislaved, belägen på en SV-NO orienterad ås, omgärdas idag av Nissan i öst. Rasta mosse i söder och ett antal mindre mossområden i väst. Det aktuella området är beläget i sydvästra delen av Gislaveds tätort, ca 1,5 km väster om Nissan och 20 m högre upp, på 166-172 m.ö.h. Utredningsområdet består av en öppen, gräsbevuxen, platå samt en västlig sluttning mot en av de mindre mossarna. På senare tid har området inhyst kolonilotter och en fotbollsplan. Berggrunden i Gislaveds kommun består av gnejser bildade ur magmatiska djupbergarter. Dalbottnarna i landskapet präglas av mäktiga isälvsavlagringar som ger låg bördighet där tallskogen dominerar. De glest strödda odlingsytorna ligger i huvudsak i anslutning till moränmarker (Hjorth, 1987).

KULTURMILJÖ

Båraryds socken hör inte till de fornlämningstätaste, men åtminstone två fornlämningstyper är rikligt representerade i området, nämligen stenåldersindikationer (boplatser och lösfynd av stenåldersföremål) samt järnframställningslokaler från järnålder och medeltid. En klar majoritet av ovannämnda fornlämningar är belägna i Nissans närområde. På gården Lundens (Gislaved 1:3) ägor, ca 600 m NO från utredningsområdet, påträffades en flintyx samt flintmejsel i början av seklet. Fynden lär ha gjorts nära varandra "ett 100-tal meter från mangårdsbyggnaden" (Jönköpings läns museums arkiv).

Sockennamnet Båraryd finns antecknat för första gången 1311. Gislaved nämns första gången 1434 i ett skuldebrev. Namnet anses betyda Gisles skog (Gislaveds historia, 1972). Gislaveds by bestod av hela sex hemman på 1500-talet vilket gjorde byn till en av de större

Figur 2. Planområdeskarta med sökschakten markerade.

i området. Troligen spelade läget vid Nissastigen med marknadsplats och gästgiveri en viss roll härvid.

Nissan har i alla tider utgjort en viktig kommunikationsstråk, antingen man har seglat längs ån eller följt stigarna längs den. Under 15- och 1600-talen användes Nissastigen av både Erik XIV när han anföll Halmstad 1565 och av Kristian IV på väg hem från Jönköping 1613. Bortsett från dessa krigiska transporter har Nissastigen framförallt använts som handelsväg mellan Jönköping och Halmstad ända sedan medeltiden.

TIDIGARE UNDERSÖKNINGAR

Få arkeologiska utredningar/undersökningar har genomförts i området. 1990 genomförde Jönköpings läns museum en begränsad arkeologisk förundersökning av en nyupptäckt förhistorisk järnframställningslokal, fornlämning 245 inom kv Mejeriet 2, Båraryds socken (Nordman 1990). 1994 genomfördes en kulturhistorisk förstudie av planerad ny sträckning av rv 27 förbi Gislaved (Varenius 1994). 1997 genomfördes en arkeologisk undersökning av en stenåldersboplats ca 6 km norr om Gislaved vid Nissans västra strand. Boplatsen hade påträffats i samband med en arkeologisk utredning inför en planerad ny väg och bro över Nissan. Boplatsen har daterats till ca 5 200 f.Kr (Gustafsson, manus).

UTREDNINGSPRESENTATION

Vid genomgång av lantmäteriakter granskades Storskifteskarta från 1786 (Akt 3, Båraryds socken) samt en karta över Södergårds utägor från 1858 (Akt 33, Båraryds socken). Det nu aktuella området ingick vid storskiftet i Gislaveds bys inägor - dvs odlingsmark. Inga utmärkande detaljer framgår av kartorna.

Inom utredningsområdet öppnades sju sökschakt med syftet att lokalisera eventuella dolda fornlämningar under mark. Sex schakt lades i Ö-V/ÖNÖ-VSV riktning från platån och ner mot våtmarken. Ett schakt lades i N-S riktning på platån. Schakten var 25 - 108 m långa och 1,2 m breda (fig 2). Sammanlagt avbanades ca 540 löpmeter schakt. Under det 0,20 - 0,40 m tjocka matjordslagret framkom stenrik sand/gruslager. Inga anläggningar av arkeologiskt intresse påträffades.

SAMMANFATTNING

Med anledning av bostadsbyggnation genomförde Jönköpings läns museum en arkeologisk utredning inom Gislaved 1:5 och 1:11, i Båraryds socken, Gislaveds kommun. Utredningen bestod av arkivgranskning och sökschaktsgrävning. Inget av arkeologiskt intresse framkom.

ÅTGÄRDSFÖRSLAG

Inga arkeologiska iakttagelser gjordes i samband med utredningen varför länsmuseum inte anser att några ytterligare antikvariska åtgärder behövs inför planerad exploatering av det aktuella området.

TEKNISKA OCH ADMINISTRATIVA UPPGIFTER

Länsstyrelsens tillstånd:	220-6789-98
Jönköpings läns museums dnr:	421/98
Uppdragsgivare:	Gislaveds kommun, Mark- och exploateringskontoret
Rapportansvarig:	Ann-Marie Nordman
Landskap:	Småland
Kommun:	Gislaved
Socken:	Båraryd
Fastighet:	Gislaved 1:5, 1:11
Ekonomiska kartan:	6D 0c
Koordinatsystem:	Rikets
Koordinater:	X 6354,1 / Y 1362,3
Höjdsystem:	RH 00
Höjd över havet:	ca 166- 172 m.ö.h.
Fältarbetstid:	980812 - 980813
Arkeologtimmar:	14
Maskintimmar:	6
Fältpersonal:	Ann-Marie Nordman, antikvarie
Teknisk inmätning:	Mikael Johansson, Gislaveds kommun
Dokumentationsmaterialet förvaras i Jönköpings läns museums arkiv	

REFERENSER

Tryckta källor

Gislaveds historia. 1972. Utgiven av Gislaveds kommun

Gustafsson, A. 1998. *Arkeologisk förundersökning. Mesolitisk boplats vid Nissan. Väg 611 - bro över Nissan, Båraryds socken, Gislaveds kommun*. Jönköpings läns museum, arkeologisk rapport 1998:27. Jönköping

Hjorth, I. 1987. *Naturen på småländska höglandets hjässor*. I Meddelanden från Jönköpings läns hembygdsförbund och stiftelsen Jönköpings läns museum LVIII. Värnamo

Nordman A-M. 1990. *Arkeologisk förundersökning av en lågteknisk järnframställningsugn, Båraryds socken, Gislaveds kommun*. Jönköpings läns museum, arkeologisk rapport 1990:8. Jönköping

Varenius L. 1994 *Kulturhistoriska förstudie av Rv 27 förbi Gislaved, Henja och Hult byar*. Jönköpings läns museum, arkeologisk rapport 1994:3. Jönköping

Övriga källor

Agertz, J. *F-Topo*. Databas för ortnamn i Jönköpings län.

Gustafsson, A. manus. *Arkeologisk undersökning av mesolitisk boplats vid Nissan*
Jönköpings läns museums arkiv

Lantmäteriet, Jönköping